

PWYLLGOR	Cydbwyllgor Ymgynghorol AHNE Llŷn
DYDDIAD	Gorffennaf 2il 2025
TEITL	Diweddariad ar brosiectau cyfalaf AHNE Llŷn
PWRPAS	Darparu gwybodaeth i aelodau
AWDUR	Swyddog Prosiectau AHNE
ARGYMHELLIAD	Derbyn yr wybodaeth

1.0 CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys diweddariad am brosiectau cyfalaf AHNE Llŷn. Mae'r prosiectau hyn yn cael ei hariannu trwy gynllun grant gan Llywodraeth Cymru sef Tirweddau Cynaliadwy Lleoedd Cynaliadwy (TCLC). Dim ond Tirweddau Dynodedig Cymru, sef Parciau Cenedlaethol ac Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol, sydd yn derbyn y cyllid hwn.
- 1.2 Mae prosiectau cyfnod cyntaf y cynllun TCLC, sef 2022 i 2025, bellach wedi dod i ben. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys trosolwg o'r cynlluniau hynny a blas o beth sydd ar y gweill ar gyfer y cyfnod nesaf – 2025 i 2027.

2.0 THEMÂU Y PROSIECTAU CYFALAF

- 2.1 Gosodwyd themâu gan Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau cyfalaf oedd yn rhan o gynllun TCLC 2022-25 sef:
 - Bioamrywiaeth ac adfer natur
 - Dadgarboneiddio
 - Cymunedau gwydn a gwyrdd
 - Twristiaeth Gynaliadwy
- 2.2 Roedd gan AHNE Llŷn brosiectau o dan y pedwar pennawd uchod ac mae'r Uned wedi bod yn darparu adroddiadau i'r Cydbwyllgor yn flynyddol gyda gwybodaeth am y prosiectau. Hefyd mae gwybodaeth wedi ei gynnwys yn y newyddlen Llygad Llŷn, mae copi wedi ei anfon i aelodau ac yn cael ei rannu yn lleol.

3.0 DIWEDDARIAD AR BROSIECTAU 2022-25

3.1 Roedd y prosiectau hyn y dod i ben yn mis Mawrth eleni. Isod gwelir braslun o'r hyn a wnaed ym mlwyddyn olaf y cynllun:

- **Tiroedd Comin** – gwnaed gwaith pellach ar diroedd comin Y Foel Gron, Horeb a Rhos Botwnnog. Mae'r gwelliannau wedi cynnwys gwaith gwella mynediad, trin rhywogaethau ymledol, ail gyflwyno pori, adfer wal garreg hanesyddol a gosod ffenes newydd oamgylch Ffynnon Fyw.
- **Coed cynhenid** – roedd hwn yn brosiect dwy flynedd. Roedd y gwaith adnabod safleoedd wedi ei wneud yn 2023-24 ac yn ystod gaeaf 2024-5 roedd y gwaith plannu ei hun yn cael ei wneud. Plannwyd oddeutu 5,000 o goed mewn cyfanswm ar amrywiol safleoedd yn, a gerllaw, yr AHNE
- **Rhywogaethau ymledol estron** - mae planhigion estron megis jac y neidiwr a changlwm tsapanaeaidd a rododendron yn broblem ar draws Llŷn, gyda sgil-effeithiau difrifol ar fioamrywiaeth. Yn dilyn arolygon yn 2023-24 gwnaed llawer o waith i drin a gwaredu planhigion o'r math yma yn 2024-25.
- **Y Ganolfan, Llithfaen** – dyma'r prosiect TCLC mwyaf oedd yn rhedeg dros y tair blynedd. Llwyddwyd i ddenu cyfraniad ariannol sylweddol at y prosiect o gronfa Ffyniant Bro, Llywodraeth y DU. Dechreuodd y gwaith adnewyddu yn Ionawr 2024 a chwblhawyd fis Hydref 2024 a chafwyd ail agoriad swyddogol fis Tachwedd.
- **Maes Parcio chwarel Llanbedrog** – prosiect dan y thema o Twristiaeth Gynaliadwy oedd hwn. Roedd y safle yn flêr a rhannau wedi tyfu yn wyllt. Gwnaed nifer o welliannau amgylcheddol yn cynnwys ail-wneud gwyneb y maes parcio, symud cerrig, torri tyfiant a phlannu coed.

4.0 PROSIECTAU AR Y CYD

4.1 Yn ogystal â phrosiectau penodol i AHNE Llŷn mae'r ardal wedi elwa o brosiectau sydd ar y cyd gyda Tirweddau Dynodedig eraill. Mae gwybodaeth am y prosiectau hyn i'w weld yn Llygad Llŷn ond hefyd rhoddir diweddariad yn y cyfarfod:

- Terfynau Traddodiadol
- Yr Awyr Dywyll
- Pecyn Addysg Tirlun

5.0 PROSIECTAU 2025-27

- 5.1 Ar ddechrau 2025 cafwyd manylion am gyfnod pellach o ariannu cyfalaf trwy Tirweddau Cynaliadwy Lleoedd Cynaliadwy gan Lywodraeth Cymru. Cyfnod o ddwy flynedd oedd y tro yma, ar yr un themau a'r cynllun blaenorol – ond mae mwy o bwyslais ar adfer natur a dadgarbodeiddio y tro hwn.
- 5.2 Cyflwynwyd cynigion ar ran AHNE Llŷn yn unol â'r drefn a derbyniwyd cefnogaeth ar gyfer y cynlluniau canlynol:
- Plannu coed cynhenid yn yr AHNE
 - Gwaredu rhywogaethau ymledol estron
 - Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig Abergeirch
 - Dadgarboneiddio neuaddau/ canolfannau pentref
- 5.3 Bydd yr Uned AHNE yn gweithio ar y prosiectau hyn dros y ddwy flynedd nesaf gan sicrhau fod y prosiectau yn cael eu gwireddu yn unol â'r gofynion a'r cyllidebau.

6.0 ARGYMHELLIAD

- 6.1 Derbyn yr wybodaeth.